

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Eva Leesment

**FOTOD KUI TOETAV VAHEND
SOTSIAALTÖÖS**

Lõputöö

Juhendaja: Jaanika Ailt, MA

Pärnu 2025

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanika Ailt

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Eva Leesment

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade fotode kasutamisest sotsiaalvaldkonnas.....	6
1.1. Sotsiaaltöö mõiste ja põhialused	6
1.2. Visuaalsed meetodid sotsiaaltöös	8
1.3. Fotode kasutamine sotsiaalvaldkonnas	10
2. Uuring fotode kasutamisest Tallinna linna sotsiaaltöötajate seas	15
2.1. Tallinna linna sotsiaalhoolekanne	15
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus.....	16
2.3. Uuringutulemuste analüüs.....	18
2.3.1. Tallinna linna sotsiaalala töötajate kogemused fotograafial põhinevate klienditöö meetoditega	18
2.3.2. Piirangud ja võimalused fotode kasutamisel sotsiaaltöös	21
2.4. Arutelud, järeldused ja ettepanekud	24
Kokkuvõte	28
Viidatud allikad.....	30
Lisad.....	38
Lisa 1. Intervjuu kava.....	38
Summary	39

SISSEJUHATUS

Teadusuuringud on välja toonud, et inimesed tajuvad ning eristavad sotsiaalseid ja mittesotsiaalseid sündmusi nii visuaalse kui ka auditoorse info põhjal, kuid peamine info tuleb läbi visuaalsete stiimulite (Ristic & Capozzi, 2024, lk 633). Kunstivaldkonda peetakse üldiselt sotsiaaltööga seotuks, kuid ometi käsitletakse teemat vähe ning igapäevaste probleemidega tegeledes ei mõelda sellele, et kunstil põhinevad meetodid võiksid sotsiaaltöös inimeste mõistmisel ning toetamisel kuidagi kasulikud olla. Seetõttu võib see valdkond olla sotsiaaltöös tänaseks alakasutatud. (Huss & Sela-Amit, 2019, lk 724) Eesti tuleviku tööjõu- ja oskuste vajaduse prognoosisüsteemi OSKA uuring juhib tähelepanu sellele, et sotsiaaltöö valdkonnas on vaja tõsta muu hulgas ka töötajate loomingulisust (Pihl & Krusell, 2021, lk 11), kuid kunstil põhinevad meetodid on saanud sotsiaalvaldkonnas vähe tähelepanu, millele viitab ka Samuel (2021, lk 80), tuues välja asjaolu, et Eestis vastavate meetodite teoreetilised alused puuduvad, mistõttu sotsiaaltöötajad ei julge neid meetodeid ka kasutada.

Eelnevale tuginedes on uurimisprobleemiks, et kunstivaldkonna võimalused sotsiaaltöös on alakasutatud, mille tõttu on sotsiaalala töötajatel piiratud võimalused klienditööle loominguliselt läheneda.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Tallinna linnas töötavate sotsiaalala töötajate hoiakud fotode kasutamise kohta nende erialal ning tulemustest lähtuvalt ettepanekute tegemine sotsiaaltöötajate teadlikkuse tõstmiseks Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni Põhja-Eesti piirkondliku ühenduse kontaktisikule.

Eesmärgist lähtuvalt on uurimisküsimused järgmised:

- Millised on Tallinna linna sotsiaalala töötajate kogemused fotograafial põhinevate klienditöö meetoditega?
- Kuidas suhtuvad sotsiaaltöötajad fotode kasutamisse sotsiaaltöö erialal?

Lõputöö koosneb kahest peamisest osast, millest esimene on teoreetiline raamistik, mis esimeses alapeatükis käsitleb sotsiaaltöö olemust, teises alapeatükis selgitab visuaalsete meetodite võimalusi sotsiaaltöös kasutamiseks ning kolmas alapeatükk arutleb fotode kui visuaalsete meetodite kasutamist sotsiaaltöös. Lõputöö teises osas kirjeldatakse uuringu läbiviimist, alustades ülevaatest Tallinna linna kohalikest omavalitsustest, seejärel kirjeldatakse uurimismetoodikat ja valimit, selgitatakse andmete kogumise protsessi ning avaldatakse uuringu tulemused, tuues välja peamised järeldused ning ettepanekud.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE FOTODE KASUTAMISEST SOTSIAALVALDKONNAS

1.1. Sotsiaaltöö mõiste ja põhialused

Sotsiaaltöö on dünaamiline ja mitmetahuline, mille keskmes on inimeste heaolu ja sotsiaalne õiglus. See hõlmab mitmesuguseid meetodeid ja lähenemisviise, et aidata üksikisikuid, peresid ja kogukondi eluraskustega toimetulemisel. Käesolevas peatükis käsitletakse sotsiaaltöö olemust, mis aitab mõista sotsiaaltöötaja rolli ühiskonnas.

Sellest ajast, kui sotsiaaltöö oma alguse sai, on see olnud inimõigustele suunatud elukutse (Lombard & Twikirize, 2014, lk 316). Sotsiaaltööd tehakse väga erinevates valdkondades ja sageli arvatakse, et igasugune abistav tegevus on sotsiaaltöö, sõltumata haridusest (Vetik, 2016, lk 18). Ka kriitikud väidavad, et sotsiaaltööl puudub oma selge tõendus põhine alus, sest see tugineb teistele erialadele ja pole saavutanud universaalseid inimõigusi ega sotsiaalset õiglust (Maylea, 2021, lk 774), kuid see on siiski mitmekesine, ajas muutuv ning annab võimaluse sotsiaaltöö erinevate tahkude üle arutleda (Nuudi, 2022, lk 7). Sotsiaaltöö põhieesmärk on parandada inimeste heaolu, keskendudes sotsiaalsete probleemide lahendamisele, mistõttu sotsiaaltöö professionaalsust ning rolli ühiskonnas saab tugevdada valdkonna selge määratlemisega (Laanisto, 2015, lk 9). Sellele aitab kaasa sotsiaaltöö rahvusvaheline definitsioon, mis võeti kasutusele 2014. aastal ning kõlab eesti keelde tõlgituna nii:

Sotsiaaltöö on nii praktilal põhinev kui ka akadeemiline teadusala, mis aitab kaasa sotsiaalsetele muutustele ja arengule, inimeste võimustumisele ja vabanemisele ning edendab sotsiaalset ühtekuuluvust. Sotsiaaltöös on tähtsal kohal sotsiaalne õiglus ja inimõigused, kollektiivne vastutus ja erinevuste austamine. Toetudes sotsiaaltöö teooriatele, sotsiaal- ja inimteadustele ning pärimusteadmistele, ärgitab sotsiaaltöö inimesi ja struktuure ületama elus ettetulevaid raskusi ning suurendama heaolu. (Selg, 2014, lk 9)

Selle definitsiooni kohaselt põhineb sotsiaaltöö interdistsiplinaarsel lähenemisel, mis eeldab, et sotsiaaltöötaja omab nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi oskusi ning pidev eneseareng on kutsealase pädevuse säilitamiseks vajalik (Sihtasutus Kutsekoda, 2021, lk 4).

Eesti sotsiaaltöö keskendub peamiselt teenustele, rõhutades dokumenteerimist ja see on oluline töö planeerimisel ja elluviimisel – see tõdemus tuuakse välja Eesti ja Läti sotsiaaltöötajate praktikast käsitlevas uurimuses. Seevastu Riia sotsiaaltöötajad kasutavad rohkem loovaid meetodeid ning keskenduvad ka rohkem kliendi ja spetsialisti vahelistele suhetele. (Kubulnieks, 2017, lk 36) Mõned sotsiaaltöötajad leiavad, et tuleb jääda teaduspõhiste lähenemisviiside juurde, teised aga toetavad sotsiaaltöös kunsti kasutamist. Praktikast saab kunsti ja teaduse ühendada, sest teadust on vaja ameti edendamiseks, kunst aga pakub loovat võimalust eneseväljenduseks. Selle kaudu saab sotsiaaltöötaja kasutada abistamisprotsessis inimese arusaama, elukogemusi ja teadmisi probleemide lahendamiseks. (Bent-Goodley, 2015, lk 189)

Sotsiaaltöö teadusvaldkonnana kannab eesmärki luua usaldusväärseid teadmisi, mida saab kasutada ka teadusest väljaspool, näiteks igapäevaelus ning aktiivne osalemine kohalikus kontekstis läbi viidud uuringutes aitab sotsiaaltöötajatel paremini mõista, mis tegelikult toimib ning millised sekkumised toovad kaasa püsivaid muutusi praktikast, samal ajal väldib see ka olukorda, kus sekkumised põhinevad vaid isiklikul kogemusel. (Erbay, 2016, lk 402)

Valdkondadevahelise koostöö ja loova mõtlemise tähtsust rõhutatakse haavatavate sihtrühmade toetamisel (Digman & Reeder, 2021, lk 81) ning kombineeritakse teaduslikke tõendeid kriitilise analüüsi ja konkreetse olukorra vajadustega (Strömpl, 2015, lk 12). Suurenenud ligipääs suurele hulgale teabele toob kaasa väljakutse, kuidas ja kust usaldusväärset teavet leida. Sotsiaaltöötajatelt eeldatakse, et nad suudaksid otsida ja hinnata teavet erinevates suhtluskanalites, rakendades seda ka oma töös. See muudab sotsiaaltöö protsessi vastastikuseks, kus spetsialistid mitte ainult ei kogu ja kasuta teavet klientide vajaduste tuvastamiseks ja mõistmiseks, vaid peavad ka ise sisu looma ja jagama, et suurendada teadlikkust. (Tetloff, 2014, lk 23) Eesti kontekstis varjutab sotsiaalvaldkonda negatiivne kuvand ning spetsialistid leiavad, et rohkem positiivseid sõnumeid ja edulugusid avalikus ruumis aitaks valdkonna arengule rohkem kaasa. Kuigi

sotsiaaltöötajad teevad ühiskonnale olulist tööd, on see paljudele inimestele endiselt nähtamatu. (Saarsen, 2019, lk 62)

Sotsiaaltöö praktikas kombineeritakse teaduspõhiseid teadmisi ja praktilisi sekkumisi, et aidata inimestel eluraskustega toime tulla. Lisaks inimeste individuaalsele toetamisele on sotsiaaltööl oluline roll ka kogukondade arendamisel ning sotsiaalpoliitika kujundamisel, et ennetada sotsiaalseid probleeme ning luua toimivaid lahendusi.

1.2. Visuaalsed meetodid sotsiaaltöös

Piltidel on võime edastada emotsioone, kogemusi ja lugusid, mida võib olla keeruline sõnades väljendada. See alapeatükk annab ülevaate, kuidas sotsiaaltöötaja saab fotode abil kliendi maailmapilti paremini tundma õppida ja läbi selle leida toetavaid lahendusi kliendi probleemile.

Inimesed tõlgendavad reaalsust omal viisil ning seetõttu tugineb käesoleva töö autor sotsiaalse konstruktivismi põhimõtetele. Konstruktivistid väidavad, et sotsiaalsed probleemid ei ole ainult objektiivsed faktid, vaid need tekivad tõlgenduste ja arusaamade kaudu, aidates kujundada seda, kuidas sotsiaalseid probleeme tajutakse. (Michailakis & Schirmer, 2014, lk 440) Konstruktivistlik lähenemine keskendub sellele, kuidas inimesed oma kogemusi mõtestavad ja milline on nende sotsiaalne taust. See meetod ei püüa leida üht ainust tõe, vaid toob esile erinevate inimeste lood ja vaatenurgad. Uuringu tulemusena tekib ühine lugu, mis kajastab osalejate kogemusi, isegi kui see erineb üldlevinud arusaamadest. (Boyland, 2019, lk 31)

Mõnikord tulevad tavapärasel sotsiaaltöö töövõttes takistused inimeste tundmaõppimisel ja nende probleemide mõistmisel, kuid Sinding jt (2014, lk 197) on uurinud, et kunst on üks võimalustest, kuidas suhtlemisbarjääre ületada nii, et jõuda inimeseni ning inimesed jõuaks eneses toimuvaga sotsiaaltöötajani. Kunst pakub tavapärasele suhtlusviisile alternatiivi olukorras, kus inimesel on raske ennast väljendada ning oma mõtteid ja kogemusi edasi anda. Hetkel, mil sotsiaaltöös on kasutusel pigem lühisekkumised, on kunstil põhinevatel projektidel tavapäraste harjumuste muutmisel üha suurem roll (Sinding *et al.*, 2014, lk 198), sest joonistamine, fotograafia ja filmitegemine on sotsiaaltöös ja teadusuuringutes olulised vahendid (McLaughlin & Coleman-Fountain,

2019, lk 364). See väljendub hästi lastega tehtavates osalusuuringutes, kus visuaalsete meetodite väärtus on suur, kuna need võimaldavad paindlikku eneseväljendust ja annavad lastele võimaluse ise valida, mida ja kuidas nad uuringus väljendada soovivad. Meetodeid kombineerides on võimalik arvestada laste erinevaid arenguetappe. (Benninger & Savahl, 2016, lk 3)

Igapäevaelu on aina enam muutunud virtuaalseks ning see põhjustab olukorra, kus inimesed on ebakindlad oma valikute tegemisel (Nuudi, 2022, lk 10). Selleks, et iga indiviid mõistaks oma vastutust iseenda ning kogukonna heaolu ja koostoimimise ees ning kogukonnas oleks ka kultuuriliste väärtuste pinnalt sügavam mõistmine, on vaja sotsiaalvaldkonnas lähenemisviise, mis aitaks seda kõike saavutada. (Selg, 2014, lk 10) Narratiivne sotsiaaltöö toetab kliendikeskset lähenemist, toetudes inimeste endi lugudele, rõhutades nende isiklikke kogemusi ja tähendusi ning eristudes traditsioonilistest sekkumisviisidest (Lenette *et al.*, 2015, lk 990). Läbi selle on klientidel võimalus oma elu sündmusi ümber mõtestada ning leida uusi perspektiive ja lahendusi (McAlpine, 2016, lk 7) ning sotsiaaltöötajatel pakkuda asjakohast abi ja tuge (Uibo, 2022, lk 7).

Visuaalsete meetodite kasutamine ei ole lihtsalt uurimisvahend, vaid see peegeldab laiemat kultuurilist muutust, kus visuaalne teave muutub üha olulisemaks sotsiaalses suhtluses ja teadmiste loomisel (Wills *et al.*, 2016, lk 482), võimaldades klientidel kujundada oma isiklikku narratiivi ja uurijatel paremini mõista klientide vajadusi (Richard & Lahman, 2015, lk 7). Niederer ja Colombo (2019, lk 65) rõhutavad, et visuaalsete meetodite areng digitaalses ajastus toob esile uued võimalused ühiskondlikes uuringutes. Digitaalsete kujutiste analüüs võib aidata avada uusi perspektiive osalusuuringute läbiviimisel (Niederer & Colombo, 2019, lk 65), kuid uuringuandmete analüüs on keerukas ning vajab rohkem ressursse ja loob praktilisi väljakutseid (Blackbeard & Lindegger, 2015, lk 91) ja seetõttu peaks visuaalsete meetodite areng tuginema teoreetilistele ja metodoloogilistele alustele, mis aitaksid neid paremini määratleda ning rakendada erinevates teadusvaldkondades. See suurendaks ka nende kasutatavust ja usaldusväärsust ning loob tugevama aluse nende rakendamiseks teadustöös (Shannon-Baker & Edwards, 2018, lk 950) aga ka sotsiaaltööhariiduses (Moxley, 2018, lk 198).

Visuaalsed meetodid on sotsiaaltöös olulised vahendid, mis võimaldavad paremini mõista inimeste kogemusi ja sotsiaalseid probleeme, muutes keerulised teemad nähtavamaks ning luues võimalusi refleksiooniks, dialoogiks ja ka sotsiaalseks muutuseks.

1.3. Fotode kasutamine sotsiaalvaldkonnas

Käesolev peatükk keskendub fotograafiale kui ühele visuaalsetest meetoditest ning selle rollile sotsiaaltöös, tuues esile nende kasutamise võimalused, mõju ja väljakutsed.

Fotograafia on muutunud oluliseks suhtlusvahendiks, mille abil inimesed dokumenteerivad oma elu, jagavad hetki ja loovad sotsiaalseid sidemeid. Isiklikud fotod ei ole enam vaid mälestused, vaid ka viis suhtlemiseks ja kohalolu väljendamiseks, mis digiajastul on muutunud vahetumaks ja ajutisemaks, samas aga veelgi olulisemaks (Niemelä-Nyrhinen & Seppänen, 2021, lk 583), sest fotode kaudu kujundatakse olukorrast arusaam, luuakse emotsionaalne turvatunne ning tugevdatakse sotsiaalseid sidemeid. Lisaks toetab pildistamine eneseväljendust ja eneseregulatsiooni, andes inimesele kontrollitunde ja võimaluse suhestuda maailmaga. (Kislinger & Kotrschal, 2021, lk 11).

Käesolev töö uurib visuaalsetest meetoditest just fotograafiat, sest fotograafia on heaks osalusmeetodiks, mille kaudu on võimalik jäädvustada igapäevaelu hetki ning kaasata erinevas vanuses osalejaid (O'Hara & Higgins, 2019, lk 370). Pildid, mida kasutatakse nii uurimistöös kui ka igapäevaelus, on tihedalt põimunud vestluste, tähenduste ja emotsioonidega, sest neid luuakse erinevatel viisidel ja ka jagatakse erinevates olukordades, mistõttu on nende tähendus ka erinev, andes edasi mingit kindlat sõnumit või tekitades tugevaid tundeid (Rose, 2014, lk 41). Osalejate loodud fotod ei eksisteeri eraldiseisvate objektidena, vaid on lahutamatult seotud uurimissituatsiooni ja selle kontekstiga. Visuaalse materjali käsitlemisel tuleb arvestada, et fotosid võib tajuda korraga nii tegelikkuse peegeldusena kui ka teadliku valiku ja lavastuse tulemusena. Just see valikulisuse ja kujundatuse aspekt on oluline, kui fotosid kasutatakse uurimisandmetena, sest need ei kajasta mitte ainult reaalsust, vaid ka seda, kuidas osalejad soovivad nähtut esitada. (Drew & Guillemin, 2014, lk 56) Linnuste (2018, lk 85) on öelnud „Kui inimene ei karda avada oma lugu, siis on oma kogemuste jagamine üks paremaid teid tervenemise poole“.

Fotograafia kui kunstivorm on kasutust leidnud ka meditsiini valdkonnas. Algul kasutati fotograafiat perinataalse leina toetamiseks ning see osutus selles kontekstis tõhusaks, aidates luua positiivseid mälestusi ja kergendada leinaprotsessi. (Henrich & Henrich, 2024, lk 69) Kirjandusest leiab ka uuringu, mis käsitleb hosiitsifotograafia mõju patsientide elu lõpu kogemusele, perede suhtele hosiitsi ning leinaprotsessiga, samuti selle rakendamist sotsiaaltöös. Hosiitsifotograafiaks nimetatakse sotsiaaltöötajate tehtud fotosid hosiitsipatsientidest ja selle eesmärk on luua pärandina mälestusi. Uuringutulemused näitasid hosiitsifotograafia positiivset mõju nii patsientidele, nende lähedastele, aga ka sotsiaaltöötajatele endile. Leiti, et hosiitsifotograafia võib sotsiaaltöö kontekstis aidata muuta elu lõpu kogemuse konkreetsemaks, lihtsustada töö lõpetamist ja sulgemisprotsessi ning sotsiaaltöötajatel on lihtsam pakkuda läbi selle leinajatele emotsionaalset tuge. (Shuber & Kok, 2020, lk 36)

Sotsiaalvaldkonnas on kasutusel mitmeid erinevaid fotopõhiseid meetodeid, mille üks võimalustest on fotokaardistamine (ingl *Photo Mapping*). Fotokaardistamine on osalusmeetod, mis ühendab fotograafia ja ruumilise info, võimaldades kogukonnaliikmetel läbi juhendatud jalutuskäikude ja arutelude mõtestada oma elukeskkonda. (Teixeira, 2014, lk 396) Fotokaardistamine võimaldab näiteks noortega töötamisel aru saada, kuidas noored tajuvad ümbrust, kus nad elavad ja seda nähtuna läbi nende endi tehtud fotode. See aitab kaardistada, milliseid füüsilisi või sotsiaalseid muutusi oleks vaja noortele mõeldes selles keskkonnas teha ja küsimustikud sealjuures ei saa nii üksikasjalikku ülevaadet kätte. (Teixeira & Gardner, 2017, lk 252) Sarnane uuring tehti ka ftohääle (ingl *Photovoice*) meetodit kasutades nii noortega (Mckee, 2024, lk 12) kui ka vanemaealistega. Ftohäälel on osaluslik uurimismeetod, mis võimaldab inimestel jagada oma kogemusi fotode ja lugude kaudu, et tõsta teadlikkust kogukonna vajadustest ja mõjutada otsuseid. Meetod sai alguse 1990. aastatel Caroline Wangi eestvedamisel ning on aja jooksul muutunud populaarseks erinevate valdkondade osalusuurijate ja praktikute seas nii tervishoius, hariduses kui ka sotsiaaltöös. Tüüpiline ftohääle protsess sisaldab mitut etappi: esmalt määratletakse teema koos osalejatega ning seejärel tehakse ja valitakse fotod, mille tähendusi arutatakse kas grupiaruteludes või intervjuude kaudu. Tulemusi kasutatakse kogukonna hääle esiletoomiseks ja ühiskondliku muutuse toetamiseks. (Spencer *et al.*, 2021, lk 3)

Fotod pakuvad emotsionaalset tuge eakatele, kes fotode kaudu saavad jagada oma elulugusid ning see aitab vähendada ka üksildustunnet (Berg-Weger & Morley, 2020, lk 458). Eakatega läbi viidud fotohääle meetodil uuring võimaldas neil pidada dialoogi kohalike spetsialistidega käsitledes vananemise ja elukeskkonna vahelisi seoseid (Hees *et al.*, 2017, lk 13).

Töös haavatavate gruppide ja kogukonnaga on fotohääl praktiline vahend, sest osalejaid kaasates aitavad nad grupitööna panustada sotsiaalse õigluse saavutamisele ühiskonnas (Semigina, 2022, lk 219). Andes osalejatele võimaluse näha ja tõlgendada sotsiaalset olukorda ning tutvustada seda ka teistele, saavad nad ise pakkuda välja lahendusi, mis võiks aidata vähendada diskrimineerimist ja parandada üldist sotsiaalset olukorda (Ostaszewska, 2018, lk 82). Fotohääle meetod on lihtsasti kasutatav, kuna see ei vaja keerukat tehnikat – piisab ka mobiiltelefonist. Samas võib vanemaealistele osalejatele olla vajalik tehniline tugi, et tagada nende tõhus kaasamine, aidata neil kogeda eduelamust ning tunda end toetatuna (Malka *et al.*, 2024, lk 1191).

Fotohääle meetodi kriitilist poolt uuringutes kasutamisel käsitleb oma töös Liebenberg (2018, lk 7), kes rõhutab, et selle tõhusus sõltub rakenduse põhjalikkusest ja kogukonna osalusest. Autor toob välja, et see ei tohiks olla lihtsalt kiire ja lihtne visuaalne vahend, vaid see peaks võimaldama osalejatel kriitiliselt analüüsida oma kogemusi ja edastada oma sõnumid viisil, mis loob tähendusrikkaid muutusi. Samuti juhib autor tähelepanu sellele, et meetodi edukus sõltub sellest, kui hästi kogukonna liikmed saavad oma häält kuuldavaks teha ning kui tõhusalt on tulemusi võimalik poliitilisel tasandil rakendada. Siiski tuleb osalejate poolt tajutud tagasisidest välja, et fotode tegemine ja nendest rääkimine on osutunud kasulikuks sotsiaalsete suhete loomisel, eneseteadlikkuse tõstmisel ning on ühtlasi ka meeldiv ajaviide (Milasan, 2024, lk 5).

Digitaalne areng on jätkuv ning mobiiltelefonid on fotode tegemisel asendamas fotoaparaate, mis loob võimaluse ka fotograafial põhinevate meetodite arenguks. Naleppa jt (2022, lk 174) toovad välja, et fotomeetodeid on võimalik kasutada sotsiaaltöös nii mikro-, meso- kui ka makrotasandil ja see on tugev argument, et integreerida fotograafia valdkond ka sotsiaaltöö bakalaureuse- ja magistriõppesse. Sotsiaalvaldkonna töötajatel on võimalused ja oskused jõuda nendeni, kelle häält ühiskonnas on vaja tõsta ning läbi fotode kasutamise praktikas ja uurimistöodes, on see võimalus teha vähemusgrupid

kuuldavaks ja nähtavaks. Fotograafial on suur potentsiaal, mida saab kasutada peaaegu iga sihtrühma puhul, võimaldades osalejatel jagada oma maailma täpselt sellisest vaatenurgast nagu tema seda soovib (Glaw *et al.*, 2017, lk 3) ja seega on see koht, kus sotsiaaltöös kujuneb tähendus vastastikusel suhtluses sotsiaaltöötaja ja kliendi vahel. See on ühine protsess, kus sotsiaaltöötaja püüab mõista kliendi vajadusi ning klient esitab oma loo viisil, mis aitab tal saada vajalikku abi (Kutsar, 2018, lk 65). Sotsiaaltöös tekkivad narratiivid võimaldavad sügavamat arusaamist klientide kogemustest ning sotsiaaltöö tundliku olemuse tõttu peab sotsiaaltöötaja tegema eetilisi valikuid, sest tema ülesanne on otsustada, milliseid meetodeid klientitöös kasutada ja kui suures ulatuses abistada inimesi, kes on sattunud keerulisse olukorda (Abbotts & Norman, 2023, lk 477).

Eetika on seotud moraali ja väärtustega. Moraal omakorda kujuneb vastastikmõjus kultuuri ning selle reeglite ja tavadega, mille järgimist mõjutavad nii ühiskondlik surve kui ka inimese enda südametunnistus. Eetika üks haru on kutse-eetika, mis puudutab erialade moraalseid otsuseid (Sutrop, 2016, lk 11–12). Eesti Pressifotograafide Liit kajastab oma eetikakoodeksit veebilehel ning sellest saab tuua paralleele sotsiaalvaldkonna töötaja eetikakoodeksiga (Peeker *et al.*, 2022, lk 1), sest ka fotograafia eetikareeglid rõhutavad inimväärikuse austamist. Fotograaf peab vältima stereotüüpe ja tagama erinevate vaatenurkade esindatuse. Pildistatavaid tuleb kohelda austusega ja arvestada nende õigusega privaatsusele. Eriti tuleb hoolida ühiskonna haavatavatest sihtgruppidest. (Harro-Loit *et al.*, 2011) Erinevalt pressifotograafidest, kelle töö tulemus jõuab avalikkuseni, peavad sotsiaaltöötajad arvestama sellega, et nemad saavad andmeid jagada vaid kokkuleppel või seadusega ettenähtud juhtudel. Dokumendis „Eetikapõhimõtted sotsiaaltöös“ tuuakse välja, et „Sotsiaaltöötajad ei postita pilte inimestest, kellega nad töötavad, ilma nende inimeste nõusolekuta, ega postita laste pilte ilma nende vanemate või eestkostjate nõusolekuta“ (Selg, 2019, lk 90) ja see on ka üks peamisi eetilisi muresid, sest teadliku nõusoleku saamine võib olla keeruline alaealiste, kirjaoskamatu või seaduslike esindajateta isikute puhul. Samuti tuleb arvestada osalejate ohutuse ja privaatsusega, et vältida stigmatiseerimist, taasohvrustamist ja muud kahju. On oluline, et osalejad saaksid valida oma pildid ja et neid ei moonutataks, sest oluline on arvestada iga osaleja individuaalseid vajadusi ja pakkuda neile kohandatud lähenemisviise. (Ng *et al.*, 2024, lk 124)

Sotsiaalvaldkonna teabe kaitset peab oluliseks ka Andmekaitse Inspektsioon, sest sotsiaalvaldkonnas töödeldakse tundlikke andmeid iga päev. Sellistele andmetele tohivad ligi pääseda vaid need ametnikud, kellel on selleks tööalane vajadus ja nende andmete ebaõige avalikustamine võib kahjustada inimeste privaatsust ja sellega väheneb inimeste usaldus nii konkreetse asutuse kui kogu riigi vastu ja see mõjutab omakorda ka tema valmisolekut üldse vajalikku tuge otsida. (Adamson, 2021, lk 55)

Kuigi fotode kasutamine sotsiaaltöös pakub mitmekülgeid võimalusi, kaasneb sellega ka eetilisi ja privaatsusega seotud väljakutseid. Piltide kogumine, jagamine ja tõlgendamine peab toimuma vastutustundlikult, tagades osalejate privaatsuse ja andmekaitse ning austades nende õigust oma loo kujundamisele. Käesolev töö aitab paremini mõista fotograafia ja visuaalsete meetodite potentsiaali sotsiaaltöös.

2. UURING FOTODE KASUTAMISEST TALLINNA LINNA SOTSIAALTÖÖTAJATE SEAS

2.1. Tallinna linna sotsiaalhoolekanne

Tallinna linna sotsiaalhoolekande süsteem on osa Eesti riiklikust sotsiaalhoolekande korraldusest, mille eesmärk on pakkuda abivajajatele sotsiaalteenuseid ja -toetusi.

Sotsiaalhoolekanne on Tallinnas korraldatud mitmel tasandil. Keskseks institutsiooniks on Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet, mis oma põhimääruse § 6 järgi koordineerib linna sotsiaalhoolekannet, töötades välja teenuste arendamise suunad ja määrates rahastamise prioriteedid (Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti põhimäärus, 2013). Igal linnaosal on ka oma sotsiaalhoolekande osakond, mille ülesannete hulka põhimääruse § 6 alusel kuulub elanikele vajalike sotsiaalteenuste ja -toetuste pakkumine. Linnaosade spetsialistid töötavad abivajajatega ja viivad ellu Tallinna linna sotsiaalpoliitikat ning pakuvad sotsiaalteenuseid, mis on suunatud erinevatele sihtrühmadele (Tallinna põhimäärus, 2020, § 6). Oma ametlikul veebilehel toob Tallinn välja näiteks eakate hoolekande teenused, mis hõlmavad hooldekodude, koduteenuste, päevakeskuste ja sotsiaaltransporditeenuste pakkumist, et toetada eakate iseseisvat toimetulekut ja heaolu (Tallinn, 2025b). Puudega inimestele on kättesaadavad teenused, mis aitavad neil säilitada iseseisvust ja osaleda aktiivselt ühiskonnaelus (Tallinn, 2025c) ning laste ja perede toetamine toimub muu hulgas lastekaitseteenuse ja perenõustamise kaudu, et tagada laste turvaline arengukeskkond (Tallinn, 2025d). Kodutute ja riskirühmade toetamine hõlmab varjupaikade, supiköökide, sotsiaalmajutuse ja sõltuvusnõustamise teenuseid, pakudes abivajajatele esmaseid eluks vajalikke tugimeetmeid, et neil oleks võimalus taastada iseseisev elu (Tallinna Sotsiaaltöö Keskus, 2021, lk 2). Noorsootöö ja noorte toetamiseks tegutsevad avatud noortekeskused, kus pakutakse tugiteenuseid, ennetusprogramme ja hariduslikku tuge, mis aitavad noortel ennetada sotsiaalseid probleeme (Tallinn, 2025a).

Tallinna sotsiaalhoolekanne on mitmekülgne süsteem, mille eesmärk on tagada linnaelanike heaolu ning pakkuda tuge neile, kes seda enim vajavad.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Selleks, et uurida Eesti sotsiaaltöötajate hoiakuid fotode kasutamise kohta sotsiaaltöös, viis autor läbi uuringu kvalitatiivsel meetodil, sest see uuringumeetod annab sisukama võimaluse inimkogemuse uurimiseks (Jando & Dionne, 2024, lk 2). Kvalitatiivne uurimismeetod on olemuselt interdistsiplinaarne ja paindlik. Teadlased rõhutavad, et see hõlmab mitmesuguseid lähenemisi ja meetodeid ning keskendub peamiselt inimeste subjektiivsetele kogemustele ja tähendustele. Lisaks iseloomustab seda uurimisviisi sageli vähemstruktureeritud ja loomulik lähenemine andmekogumisele. (Aspers & Corte, 2019, lk 147) Uuringu sihtrühm oli sotsiaalvaldkonna spetsialistid Tallinna kõikidest linnaosadest (Haabersti, Kesklinn, Kristiine, Lasnamäe, Mustamäe, Nõmme, Pirita, Põhja-Tallinn). Selline valim võimaldab saavutada mitmekesisust ja hõlmab erinevaid kogemusi. Uuritavate leidmiseks kasutati ettekavatsetud valimit. Valik põhineb asjaolul, et uuringu sihtrühmaks olevate Tallinnas tegutsevate kõikide sotsiaalala töötajate üldkogumi täpne suurus ei ole kättesaadav, mistõttu tuleb keskenduda konkreetsete tunnustega osalejate sihilikule otsimisele (Õunapuu, 2014, lk 143) ning valimisse sobivate isikute otsimist alustati Tallinna linnaosavalitsuste kaudu. Valim on eesmärgipärane ning hõlmab spetsialiste, kelle töö võib hõlmata visuaalseid ja kunstil põhinevaid meetodeid. Valimi moodustamise aluseks olid isikud, kes vastavad järgmistele tunnustele:

- uuritav töötab ametikohal, mis hõlmab otsest sotsiaalvaldkonna tööd perede või kogukondadega,
- uuritav on töötanud sellel ametikohal vähemalt ühe aasta,
- uuritava töökoht on Tallinn,
- uuritav on valmis eesti keeles jagama oma kogemusi uuringu eesmärkide raames.

Uuritavatega kontakti saamiseks külastas autor linnaosavalitsuste kodulehti, kust sai sotsiaalhoolekande osakonna juhatajate e-postiaadressid, millele edastas uuringukutse. Saadetud kutsetele ei saadud ühtegi vastust ning see tingis vajaduse saata uuringukutse ka otse kõikide linnaosade sotsiaalhoolekande osakonna sotsiaaltöötajatele, kelle

kontaktid linnaosavalitsuste veebilehel avalikud olid. Lisaks kaasati valimi moodustamise alust arvestades uuringusse ka Tallinna Perekeskus ning Tallinna Sotsiaaltöö Keskus. Uuritavate leidmiseks saadeti kokku 200 e-kirja ja uuringusse planeeriti vähemalt 10 intervjuud, kuid valimi lõplikul suurusel sai määravaks uuringus osalemiseks nõusoleku andnute arv ning info küllastumiseni jõudmine (Bekele & Ago, 2022, lk 46). Uuringukutsele vastas kaheksa sotsiaalvaldkonna töötajat, kes töötavad erinevate sihtgruppidega, sealhulgas perede, laste, eakate ja kodututega. Nende töökogemus sotsiaalvaldkonnas ulatub kahest kuni 15 aastani. Uuringus osalejate konfidentsiaalsust silmas pidades ei too autor oma töös välja linnaosade nimetusi, mille töötajad uuringus osalesid ning milliste linnaosade omad mitte.

Uuringuandmete kogumiseks kasutas autor intervjuu meetodit, sest see võimaldab teemat süvitsi uurida ning saada andmeid küsitletavate isiklike kogemuste ja vaatenurkade kohta (Jamshed, 2014, lk 87). Intervjuu läbiviimiseks valis autor poolstruktureeritud intervjuu, sest uuritavad on valitud eesmärgipäraselt ning antud andmekogumismeetod võimaldab vastajal olla oma vastustes avatud ja omade sõnadega mõtet edasi anda ning uurijal on võimalus intervjuud vastavalt vastustele suunata (Busetto *et al.* 2020, lk 3). Intervjuud viidi läbi ajavahemikul 21.03–02.04.2025 nii vastajate ametiruumides kohtudes kui ka veebi teel. Selleks valmistati ette intervjuukava, mille küsimuste koostamisel tugineti teoreetilises ülevaates olevatele allikatele (vt lisa 1). Intervjuud alustati osalejatele uurimistöö eesmärkide ja andmekaitsepõhimõtete tutvustamisega ning küsiti nõusolekut helisalvestuse tegemiseks. Intervjueeritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutati pseudonüüme, tähistades vastajaid koodidega V1–V8. Läbiviidud kaheksa intervjuu kestus varieerus 13 minutist kuni 36 minutini, kusjuures vestluste keskmine kestus oli 23 minutit. Intervjuud salvestati mobiiltelefoni rakendusega *Voice Memos* ning peale igat intervjuud tõsteti salvestatud fail ümber parooliga kaitstud arvutisse ning mobiiltelefoni salvestised kustutati. Arvutisse salvestatud intervjuud transkribeeriti TTÜ kõnetehnoloogia labori vabavaralise teenusega *Tekstiks.ee* ning saadud tekst salvestati tekstidokumendina programmis *Microsoft Word*. Kõik helifailid ning transkribeeritud tekstifailid säilitati parooliga kaitstud arvutis ning kustutati viie päeva jooksul peale uurimistöö kaitsmist.

Järgnevas tabelis 1 on toodud läbi viidud intervjuude aeg ja kestus.

Tabel 1. Respondentidega tehtud intervjuude kuupäevad ja ajaline kestus

Pseudonüüm	Intervjuu kuupäev	Intervjuu kestus, min
V1	21. märts 2025	27 min
V2	25. märts 2025	35 min
V3	26. märts 2025	19 min
V4	28. märts 2025	18 min
V5	28. märts 2025	13 min
V6	31. märts 2025	36 min
V7	1. aprill 2025	18 min
V8	2. aprill 2025	19 min

Kogutud andmete analüüsimiseks kasutas autor temaatilist sisuanalüüsi meetodit, mis võimaldab tulemuste üldistamist. (Augustsson *et al.* 2024, lk 3) Temaatiline analüüs on kvalitatiivse uurimise meetod, mis aitab tuvastada, analüüsida ja tõlgendada teemasid uurimisküsimuse raames. Temaatiline analüüs pakub paindlikku lähenemist osalejate elukogemuse, vaadete ja käitumise uurimisel ning sotsiaalsete tähenduste analüüsimisel. (Clarke & Braun, 2016, lk 297) Selline lähenemine võimaldas autoril sotsiaaltöötajate kogemusi ja arusaamu süsteemselt ka oma töös esitada.

2.3. Uuringutulemuste analüüs

2.3.1. Tallinna linna sotsiaalala töötajate kogemused fotograafial põhinevate klienditöö meetoditega

Kogutud intervjuude vastused annavad ülevaate Tallinna linna sotsiaaltöötajate senistest kogemustest loovmeetodite ja fotode kasutamisel nende igapäevatoos.

Küsimusele, milliseid loovmeetodeid intervjuueeritavad oma töös on kasutanud, vastas enamik neist, et nad on teatud kontekstis küll loovaid vahendeid kasutanud, kuid see ei ole nende igapäevane praktika. V8 räägib, kuidas ta oma töös noortega kasutab erinevaid loovaid lähenemisi läbi kaartide või „murepuu“, et julgustada ja toetada noorte eneseväljendust:

Ma ise mängin noortega tihti, kui nad tahavad. Mul on seal lause lõpetamise kaardid, millega mina mängin mõnikord, kui ma näen, et laps on kinni././ Et mul on igasugused, noh, et millised tunded sul täna on, siis on selliseid hästi palju meil erinevaid, noh, nägusid ja tundeid ja räägime. Et mina ise armastan „murepuu“ kasutamist, mis kui ongi mingi mure, et siis nüüd joonistame samamoodi ja ma

ise joonistan kaasa, kirjutan kaasa murepuud/.../ Kineetiline liiv on kindlasti number üks, mis aitab, ma arvan luua sidet väiksemate lastega. (V8)

Ka V3 märgib, et kasutab oma töös kinnisemate väikelastega tunnete kaarte ning töölehti suuremate, kooliealistega. Samuti kirjeldavad loovalt lähenemist kodutute ja eluasemeküsimustega töötavad spetsialistid (V2, V6, V7). V7 räägib, et on olukordi, kus klientidel on tihti puudulik sotsiaalne identiteet või negatiivne enesekuvand. Ta märgib, et kodutud võivad samal ajal kannatada madala enesehinnangu all või vastupidi, kasutada suurenenud ego kaitsekihina ning tihti on mõne kliendiga vaja loovalt läheneda, et klient end avaks.

Klient on olnud, kellega vestlus läks sujuvamalt siis, kui ta sai samal ajal joonistada. Et jah, et ta avas ennast nagu rohkem, kui sai samal ajal joonistada ja siis mul oli võimalik temaga intervjuu läbi viia ja uurida, milline on tema elu olnud ja noh üldse tema nagu sellest käekäigust (V7)

Kõik respondendid, peale ühe, leidsid, et nad on ka ise loovad inimesed. V6 ütleb: „Ma olen ise loov. /.../ ma lähenengi ise loovalt, kuna nagu sa kuulsid, on mul väga huvitavad töökohad olnud, et tüpaaže nii öelda inimestest ma olen igasuguseid näinud, nii et vastavalt sellele ma nii-öelda kogemuse baasil siis lähenen loovalt“

Intervjuudest ilmneb, et kõikidel intervjuus osalenutel puuduvad kogemused fotograafial põhinevate meetodite kasutamisel oma töös, kuid pildistamise ning fotodega on vastajatel kokkupuude siiski olemas. Fotode kasutamist kliendiga usaldusliku suhte loomisel toovad välja vastajad V2, V3, V7 ja V8, kus tõdevad, et mõned kliendid soovivad ise rääkida oma minevikust ning näidata ka oma laste- või perepilte. V2 räägib, et eakate puhul on kodukülastustel piltide vaatamine mõnikord ka abiks, et teada saada, kas kliendil on lisaks pereliikmetele ka sõpru ning tihtipeale selgubki, et neil ei olegi kedagi, kellega rääkida. Samas toob ta ka positiivse näite emadest, kelle lapsed on asendushooldusteenusel, kuid nad on vahepeal lapsega kohtunud, suhteid parandanud ning neid kohtumise pilte näidatakse rõõmuga ka sotsiaaltöötajale. Seda, et kliendiga koos vaadatakse fotosid, toob välja ka V7, kes kliendiga koos on otsinud fotosid internetist kliendi kodukoha kohta ning klient on saanud läbi nende fotode rääkida oma minevikust. Vastaja räägib ka oma varasemast töökogemusest dementsussündroomiga

eakatega, kelle puhul kasutati fotosid kodudest ning perepilte, mis hõlbustasid suhtlemist ja kontakti loomist. Eakad, kellel on mäluprobleemid, tunnevad fotodel siiski ära oma lähedased ning see hõlbustab suhtlemist. Kontakti loomist läbi fotode mainib ka V3, kes töös lastega toob välja, et kohtumenetlustes osalemine on mõnele lapsele pingeline ning sel juhul loob hea suhtluse lapsega lemmikloomade fotode vastastikune näitamine:

Mul on küll meeles, et oleme istunud lapse esindaja, advokaat, mina ja laps ja siis näitame kõik omavahel oma koera pilte, näiteks fotosid telefonist, et see tuleb küll meelde /.../ kuidagi, et kõigil on koerad, et nii tore. Loob sellise hea suhtluse.
(V3)

Enim nimetatud kontekst, kus fotosid sotsiaaltöös kasutatakse, on kliendi elukeskkonna hindamine ja dokumenteerimine. Seda kasutavad oma töös nii V2, V3, V4 kui ka V5. Näiteks kodukülastuste puhul pildistatakse elutingimusi, et fikseerida hetkeseis ja tuvastada teenusevajadust. V4 ütleb: „/.../ eluruumi hindamise ja kohandamise jaoks tegin /.../ mõnikord ütleb pilt rohkem kui sõna /.../“. Fotod on sellisel juhul visuaalsed tõendid, mis aitavad sotsiaaltöötajal oma otsuseid põhjendada ka kolmandatele osapooltele (nt kohtud, spetsialistide meeskonnad). Kõik neli vastajat, kes dokumenteerimiseks pildistavad, ütlesid, et kodukülastustel tehtud ohtlikest või ebasanitaarsetest elutingimustest tehtud fotod laetakse üles sotsiaalvaldkonna elektroonsesse töökeskkonda STAR, kus need moodustavad osa eluruumi hindamisdokumentatsioonist.

Lisaks dokumenteerimisele tõid töötajad välja, et fotode abil on võimalik kliendil paremini teadvustada ka oma käitumismustreid või probleeme, mida verbaalselt on keeruline teha. Intervjueeritav V1 tõi esile, et fotod võivad teatud juhtudel aidata klientidel oma elu ja olukorda paremini mõtestada. Näitena tõi ta kliendi, kes ei suuda sõnadega edasi anda kirjavahetuse sisu nii, et see oleks ka spetsialistile arusaadav, kuid kliendi huvides on vajalik, et ka spetsialist mõistaks, kelle vahel ning mis põhjusel klienti häiriv olukord on tekkinud. Sellisel juhul on klient omal initsiatiivil saatnud fotosid kirjavahetusest.

/.../ta ei oska kirjeldada, sest ta ei leia sõnu ja siis ta saadabki mulle näiteks need fotod nendest kirjadest ja siis ma püüan talle laht seletada, leiame koos lahenduse,

kuidas nendes asjades edasi minna /.../ klient jah ise kasutab siis nagu mulle fotode saatmist /.../ ma aitan tal lahti mõtestada. (V1)

Intervjuudest selgub, et sotsiaaltöötajate igapäevatoos kasutatakse fotosid praegu pigem olukorrast lähtuvalt ning nende kasutuselevõtt sõltub töötaja enda loovusest, teadlikkusest ja julgusest eksperimenteerida. Süsteemne rakendamine ja metoodiline raamistik nende kasutamiseks intervjuueeritavate igapäevatoos siiski puudub.

2.3.2. Piirangud ja võimalused fotode kasutamisel sotsiaaltöös

Fotode kasutamine sotsiaaltöös avab uusi võimalusi klientide kogemuste mõistmiseks, kuid toob kaasa ka väljakutseid, mida on oluline mõista. Järgnev peatükk toob välja intervjuueeritavate arusaamad fotode kasutamise võimalustest ja piiranguid, et tagada nende vastutustundlik kasutamine.

Kõik intervjuus osalejad toonitasid, et fotode tegemisel tuleb küsida kliendi nõusolekut, et kaitsta nende privaatsust ja vältida võimalikke eetilisi probleeme, kuid vastajad, kes dokumenteerimiseks fotosid kasutavad, mainivad, et mõnikord on vaja pildistada ka nõusolekut küsimata, sest muidu lihtsalt ei ole võimalik olukorda fikseerida. Klienti ennast üldjuhul ei pildistata, kuigi V4 ütleb, et mõnikord oleks hea ka inimene pildile saada, sest kliendi enda välimus ja olek (nt voodihaigel) annab tema olukorda paremini edasi. Konfidentsiaalsuse teemal toob V6 esile, et kõik pildid peavad olema seotud professionaalsete eesmärkidega, nagu seda on näiteks elamistingimuste dokumenteerimine, ja neid ei tohiks kasutada isiklikel eesmärkidel ega jagada väljaspool töökeskkonda. Samuti tuleb arvestada nii kultuuriliste kui individuaalsete erinevustega – see, mis on sobiv ühes kultuuris, ei pruugi olla sobiv teises.

Vene pooldajale sa ei lähene Ukraina lipupildiga, onju, ja vastupidi, eestlasele ka mitte, ütleme Vene lipuga või noh *a la*, ütleme Vene presidendi pildiga /.../ võib-olla mõnes kultuuris kindlasti on poolpaljas keha või ihu okei, mõnes kultuuris ei ole /.../ (V6)

Mitmed intervjuueeritavad mainisid, et fotopõhised projektid, näiteks klientide lugude jagamine fotonäituste kaudu, võivad aidata vähendada vähemusgruppide stigmatiseerimist ja suurendada nende nähtavust (V2, V5, V7). Samuti toodi esile, et

fotode abil on võimalik luua positiivne kuvand vähemusgruppidest, et tavainimene näeks neid mitte probleemide kogumina, vaid kui inimesi, kellel on ka palju positiivseid külgi.

Võibolla kui on kliente, kes on nagu nõus, annavad oma loa, et noh teha mingisugust, ma ei kujuta ette, kas mingisugune näitus või midagi, et jagada. Sest ega jah tavainimene ju väga ei tea sellest sihtrühmast, et millised inimesed need on ja noh, tegelikult on ju päris toredad inimesed ka, et nad on omamoodi, aga neis nagu on täitsa selliseid toredaid külgi ja neid nagu tavalised inimesed ei näe (V2)

V7 räägib, et kuigi ta ise ei ole ühtegi näitust korraldanud, on tema töökohas korraldatud kunstinäitus, mille autoriteks on selle sama asutuse kliendid ning intervjueeritava arvates oli tegemist väga tänuväärse ettevõtmisega, mis aitas näituse külastajatel saada aimu kogukonna haavatavast sihtgrupist. Näitusel oma töödega osalenud said aga võimaluse ennast läbi kunsti väljendada.

V6 arutleb, et huumori või ka šokeerivate piltide kasutamine võib teatud olukordades tõsta küll nii üksikisiku kui ka kogukonna teadlikkust, kuid seda tuleb teha väga ettevaatlikult, et mitte manipuleerida ega tekitada inimesi alandavaid või negatiivseid kuvandeid.

Erinevalt ülejäänud vastanutest, leidis V3, et fotode kasutamine sotsiaaltöös ei pruugi otseselt aidata vähendada stigmatiseerimist, kuna tema hinnangul on probleemid, millega sotsiaalhoolekande kliendid silmitsi seisavad, palju tõsisemad ja keerukamad kui see, et neid aidata lihtsalt fotode või näitustega. Kuigi ta tunnistas, et fotonäitused võiksid olla huvitavad, ei usu ta, et sellised visuaalsed meetodid suudaksid ulatuslikult mõjutada neid inimesi, kellel on tõsised sotsiaalprobleemid. Tema arvates ei ole sotsiaalprobleemide lahendamine nii lihtne, et piisaks vaid piltide vaatamisest. Intervjueeritav tõi esile, et tema töös kasutatakse pigem selliseid visuaalseid meetodeid, mis aitavad vestlusi avada, näiteks teraapiakaardid, mis siiski võivad olla sarnased fotode kasutamisele. Ta leidis, et sotsiaalprobleemidega inimestele on olulised sügavad inimsuhted ja vahetu toetus, mitte ainult välised meetodid.

Kõik intervjuus osalejad olid väga avatud, kuid samas ettevaatlikud ning mainisid, et tulid intervjuule suuresti uudishimust. Nad tunnistasid, et teema on neile uus ja nad pole ka teadlikult mõelnud, et fotod, mida nad aegajalt klienditöös teevad või mida klient neile näitab, et seda kõike võiks ka teaduspõhise meetodina kasutusele võtta. Kuigi fotograafial põhinevad meetodid ei ole praegu sotsiaaltöötajate seas levinud ning intervjueritavad ei oska neid ka kasutada, nähakse neis potentsiaali just nendes olukordades, kus muud meetodid ei pruugi olla piisavad või sobivad. V2 ütleb, et kõik tavapärased viisid sotsiaaltöös on juba ära proovitud ja uued lähenemised on põnevad.

Intervjueritavad tõid esile vajaduse koolituse järele, et üldse tekiks teadlikkus, milliseid fotodel põhinevaid meetodeid üldse olemas on. V8 mainib koolituse teemal:

Jah, et ongi mingi ühe-kahe päevane koolitus, mis on erinev, millised meetodid üldse on. Tutvustada natuke võib-olla üldisemaid asju ja siis nagu hakata võib-olla sügavamale minema. /.../ niisugune uus lähenemine on ka tegelikult sotsiaaltöös lastekaitsetöötajatele, sotsiaaltöötajatele kindlasti väga põnev /.../ see foto, see on kuidagi hoopis teine lähenemine /.../. Mina küll soovitaks proovida seda sisse tuua meile koolitusena.

V7 arutleb, et kuna sotsiaaltöö on laialdane ja sünnist surmani, siis koolitus fotograafial põhinevatest meetoditest mööda külge maha ei jookseks ning V2 mainib, et sooviks sellel teemal areneda küll. Koolituse olulisust nähakse ka põhjusel, et vältida tehtud fotode valesti tõlgendamist ja tagajärgi. Oluline on, et sotsiaaltöötajad mõistaksid, kuidas fotosid eetilisel kasutada, et tagada klientide privaatsus ning nõusolek (V1, V2, V4). Fotode kasutamise kitsaskohana toodigi välja, et võivad tekkida probleemid, kui klient tunneb end pildistamise tõttu ebamugavalt või keeldub pildistamiseks luba andmast (V4, V7). Samuti toonitati, et fotode kasutamine peab olema teadlik ja muude tööülesannetega tasakaalus, et see ei segaks sotsiaaltöötaja tööülesannete täitmist ega viiks liiga palju aega ja ressursse (V1). Peale V6 ja V7, tõid intervjueritavad välja, et nende töös on palju dokumenteerimist ning seetõttu peab fotode kasutamine olema läbimõeldud ning V4 lisas, et fotode abil saab täpsustada sotsiaaltöötaja tööülesandeid ja muuta need arusaadavamaks, annaks võimaluse seeläbi täiustada ka hindamismeetodeid.

Kõik intervjueritavad rõhutavad, et fotode kasutamine ei ole sotsiaaltöös igapäevane praktika ning nende kasutamine kindla meetodina on tundmatu teema ja vajaks rohkem

teadlikkust, siis hoolimata sellest oleks tegemist väärtusliku täiendusega sotsiaaltöötajate tööriistakastis.

2.4. Arutelud, järeldused ja ettepanekud

Sotsiaalse konstruktsionismi vaatenurgast on tähendus alati sotsiaalselt kujundatud (Boylan, 2019, lk 31). Olukordade tõlgendamine ja tähenduste loomine tuleb sotsiaalvaldkonnas esile just seetõttu, et sotsiaaltöö on suunatud sotsiaalsete probleemide lahendamisele ja inimese heaolule (Laanisto, 2015, lk 9). Inimesed näevad elus ette tulevaid olukordi väga erinevalt ja mis kliendile tundub normaalne elukeskkond, ei pruugi see seda olla sotsiaalselt kujunenud arusaamade järgi. Sotsiaaltöötajalt eeldatakse nii oma eriala teoreetilisi teadmisi, kui ka klienditöös vajalikke praktilisi oskusi (Kutsekoda, 2021, lk 4), mille abil kliendiga luua usalduslik side ning seeläbi leida kliendile sobivaid lahendusi. Nii järeldub ka intervjuudest, et sotsiaaltöötajad püüavad olla loovad, otsides erinevaid võimalusi, kuidas leida kliendiga usalduslik kontakt ning toetada kliendi enesekuvandit.

Foto, mis oma olemuselt on valguse abil loodud visuaalne kujutis, võimaldab jäädvustada tegelikku maailma, aga luua ka kunstilist tõlgendust – see, mida foto „ütleb“, sõltub kontekstist ja tõlgendusest. Eesti sotsiaalvaldkonnas kasutatakse klienditöös kunstilist lähenemist vähem kui näiteks Lätis ning põhiliselt keskendutakse Eestis teenustele ning dokumenteerimisele (Kubulnieks, 2017, lk 36), mida näitas ka intervjuuanalüüs Tallinna linna sotsiaalala töötajatega. Intervjuukutsele vastanud kaheksa sotsiaalvaldkonna töötajat tunnistasid kõik, et esialgu ei tundnud nad end kuidagi teemaga seostuvat ning vastasid uuringukutsele uudishimust, kuid intervjuu käigus teema avanedes mõisteti, et nad siiski on oma töös visuaalseid vahendeid ja ka fotosid kasutanud. Intervjuudest tuleb välja, et kodukülastustel, mil sotsiaaltöötajal tuleb hinnata inimese elukeskkonda, selle sanitaarseid tingimusi ja turvalisust, on lisaks kirjeldusele olnud abiks ka kohapeal tehtud fotod, mis on osutunud tõendiks sotsiaalselt kujunenud arusaamast nõ mitte elamiskõlblikust kodust. Intervjueeritavate sõnul on tehtud pildid aidanud fikseerida elamistingimusi ning toetanud vajaduste hindamist ja otsuste põhjendamist, eriti kui sotsiaaltöötaja peab oma tähelepanekuid edastama kolmandatele osapooltele (nt kohtule või koostöövõrgustikule). Tähelepanu väärrib asjaolu, et fotod salvestatakse STAR-

süsteemi, mis viitab, et visuaalne materjal fotode näol on siiski osaliselt lõimitud igapäevasesse sotsiaaltöö haldussüsteemi, mis omakorda loob eeldused metoodilisema kasutuse väljaarendamiseks, mille vajadus intervjuudest ka välja tuli.

Kui sotsiaaltöötajad töötavad perede, laste või eakatega, võivad fotod selgelt ja emotsionaalselt edasi anda olukordade tõsidust või kliente puudutavaid probleeme, mida sõnades väljendada on keeruline (Sinding *et al.*, 2014, lk 198). Näiteks fotod, mis kajastavad koduseid tingimusi, annavad sotsiaaltöötajale kiire ja arusaadava ülevaate, millises seisus inimene on ja millist abi ta vajada võiks. Uuringust selgus, sotsiaaltöötajad kasutavad pildistamist ka selleks, et jälgida, kas ja kuidas kliendi elukeskkond on paranenud ning kas sekkumised vastavad kliendi vajadustele. Lisaks visuaalsele tõendile tehtud tööst pakuvad fotod ka kõigile osapooltele kindlustunnet, et sekkumised on läbipaistvad ja õiged. Siit järeldub, et lisaks sõnalisele kirjeldusele on sotsiaalvaldkonnas kasutusel ja abiks ka visuaalne materjal, et anda täpsem ülevaade kliendi olukorrast.

Sotsiaaltöös on vaja kasutada erinevaid töövõtteid, et leida kliendiga suhtlemiseks sobiv ja arusaadav viis (Richard & Lahman, 2015, lk 7). Intervjuudest ilmnes, et fotosid nähakse perspektiivika töövahendina ja need sotsiaaltöötajad, kes on kasutanud fotosid abivahendina kliendi eneseväljenduse toetamisel, rõhutasid, et see on toetanud kliendi aktiivset osalust protsessis. Pilt toimib tähenduse looja ja loo ümberkujundajana, mida näitab ka varasem uuring lastega, kus ilmnes, et visuaalsed meetodid aitavad lastel olla eneseväljenduses vabamad (Benninger & Savahl, 2016, lk 3) ja nii töid ka käesolevas uuringus osalejad välja, et kuigi fotopõhised meetodid pole olnud nende töö regulaarne osa, on nad kasutanud mitmesuguseid loovaid võtteid nagu näiteks tunnete kaarte, „murepuud“, kineetilist liiva või joonistamist, ja seda kõike just eriti laste ja noortega töötades. Need vahendid on aidanud avada kinnisemaid kliente ning pakkuda alternatiive verbaalsele suhtlusele, mis on tihti emotsionaalsetel või kognitiivsetel põhjustel piiratud.

Fotod ja üldse visuaalsed meetodid aitavad edendada suhtlust ja muuta keerulised või abstraktsed teemad arusaadavamaks nii kliendile kui ka sotsiaaltöötajale endile, tugevdades sotsiaaltöötaja ning kliendi vahelist usaldust. Klient ei ole lihtsalt küsitletava objekti rollis, vaid oma kogemuste looja ning ta saab valida, millist pilti või vaadet ta oma elust soovib esile tõsta. (Glaw *et al.*, 2017, lk 3) Näiteks kui klient näitab oma lapse või lemmiklooma pilte, loob see sotsiaaltöötajaga dialoogi, mis omakorda võimaldab

nihutada fookust probleemidest ressurssidele ja tugevdada sellega kliendi osalust oma olukorra teadvustamisel ning vajalike lahenduste leidmisel. Intervjuudest selgub, et samalaadne funktsioon on ka fotodel, mida kasutatakse näiteks kliendi mineviku meenutamiseks, tema identiteedi ja suhtevõrgustiku esiletoomiseks või emotsionaalse sideme loomiseks.

Uuring annab vastuse esimesele uurimisküsimusele, kinnitades, et fotode kasutamine on sotsiaaltööpraktikas olemas, kuid see toimub pigem spontaanselt, mitte teadlikult metoodilise valikuna. Sotsiaaltöötajatel on kogemused fotode kasutamisel olemas, kuid puudub teadmine fotopõhistest meetoditest ja seega puuduvad ka nende kasutamise kogemused.

Teisest uurimisküsimusest lähtuvalt selgub, et sotsiaaltöötajad tunnetavad, kuidas fotode kasutamine nende töös avardab võimalusi, kuid nad on ka üldjoontes teadlikud eetilistest ja praktilistest riskidest, kuid tunnevad end selles vallas ebakindlalt. Nad toovad välja, et senine vähene kasutamine tuleneb peamiselt fotopõhiste meetodite kasutamise oskuste puudumisest, suurest töökoormusest, mis on põhjustatud ka põhjalikust dokumenteerimise vajadusest. Analüüs näitas, et fotode vähene kasutamine ei ole põhjustatud pildistamise oskuse puudumisest, vaid just teaduspõhiste meetodite tundmise puudumisest ning vajadusest organisatsioonilise toe järele just selles osas, kuidas fotosid kasutada eetiliselt. Kui fotosid soovitakse sotsiaaltöös kasutada süsteemselt, tuleb töötajaid toetada koolituste ja vastavate juhistega.

Uuritavate vastustest selgub, et fotode kasutamine sotsiaalvaldkonnas võib pakkuda tõhusaid viise suhtluse arendamisel, dokumenteerimisel, klientide toetamisel ja teenuste kvaliteedi tagamisel, aga sellel on potentsiaali mitte ainult sotsiaalvaldkonnas vajalike töövõtete täiustamiseks, vaid ka inimeste ja kogukondade paremaks mõistmiseks ja toetamiseks.

Uurimistulemustest lähtudes, mille keskmes olid Tallinna linna sotsiaalvaldkonna spetsialistide kogemused ja hoiakud fotode kasutamise kohta, teeb autor sotsiaaltöötajate teadlikkuse tõstmiseks Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni Põhja-Eesti piirkondliku ühenduse kontaktisikule järgmised ettepanekud:

- Leida koolitaja ning korraldada praktiline koolitus või töötuba fotograafial põhinevate meetodite (nt fotohääl, fotokaardistamine) tutvustamiseks ning käsitleda meetodite rakendamise võimalusi erinevates sihtgruppides (lapsed, eakad, noored, kodutud). Koolitajana pakub autor välja Tallinna Ülikooli andragoogika dotsendi Larissa Jõgi, kes on varasemalt korraldanud töötoa fotohääle meetodi tutvustamiseks.
- Viia läbi koolitus, mis käsitleb eetika ja andmekaitse teemasid seoses pildistamise ja fotode kasutamisega sotsiaalvaldkonnas.

Lisaks esitab autor kõikide Tallinna linnaosavalitsuse sotsiaalhoolekande osakonna juhtidele ettepaneku vaadata üle, täpsustada ning vajadusel luua juhendmaterjal fotode konfidentsiaalse kasutamise kohta.

Ettepanekute elluviimine aitaks suurendada sotsiaaltöötajate teadlikkust visuaalsete meetodite rollist ja potentsiaalset igapäevases klienditöös ning toetaks loovate ja kaasavate meetodite kasutamist sotsiaaltöö eriala arengus.

Käesolev uurimistöo viidi läbi kvalitatiivset uurimismeetodit kasutades, mis võimaldas läheneda uuritavate kogemustele läbi isiklikuma vestluse, kuid fotode kasutamise teema puhul tuleb arvestada asjaoluga, et tegemist on Eesti sotsiaaltöö praktika mõistes reguleerimata valdkonnaga, mis võib mõjutada uuritavate vastuseid uuringus, sest mõned vastused võisid tugineda pigem oletustele kui kogemustele. Tuleb arvesse võtta ka seda, et uuring viidi läbi kindlas ajas ja ruumis, kus kiiresti arenev digitehnoloogia mõjutab nii visuaalse materjali loomise kui ka jagamise praktikaid, mistõttu võivad uuringus kirjeldatud hoiakud ja kogemused aja jooksul muutuda.

Suurema hulga uuritavate kaasamiseks teeb autor ettepaneku viia samal teemal läbi kvantitatiivne uuring. Uurimisviisi muutmine annaks võimaluse tulemusi üldistada kogu Eesti sotsiaaltöötajatele, kaasates ka teistest rahvustest sotsiaalvaldkonna töötajaid.

KOKKUVÕTE

Visuaalne info mängib tänapäeva ühiskonnas üha olulisemat rolli ja see mõjutab mitte ainult igapäevast suhtlust, vaid ka teadmiste loomist, kogemuste jagamist ja identiteedi kujundamist. Selles kontekstis kasvab ka vajadus mõista, kuidas visuaalseid vahendeid saab rakendada sotsiaaltöö praktikas.

Käesolev lõputöö käsitleb teoreetilises osas laiemalt sotsiaaltöö olemust, keskendudes selle eesmärkidele ja põhimõtetele. Samuti uurib see visuaalsete meetodite rolli sotsiaaltöös ning fotograafia kui töövahendi potentsiaali seoses eneseväljenduse ja suhtlemise toetamisega. Töö põhineb eelkõige sotsiaalse konstruktivismi teorial ja selle rakendusele visuaalsete meetodite kontekstis. Sotsiaalne konstruktivism teorianana väidab, et inimeste kogemused ja tõlgendused maailmast on sotsiaalselt ehitatud, mis tähendab, et tähendusi luuakse oma kogemuste kaudu ja teistega suheldes. Sellest lähtuvalt saab visuaalseid elemente nagu fotod, kasutada sotsiaaltöös klientide lugude esitlemiseks ja ümbermõtestamiseks, andes neile võimaluse näha oma olukorda teise nurga alt ja arendada uusi arusaamu.

Varasemad uuringud ja kogemused mujal maailmas on näidanud, et fotograafial põhinevaid meetodeid kasutatakse sotsiaalvaldkonnas mitte ainult teaduslike uuringute tegemiseks, vaid ka igapäevases töös klientidega. Eestis on sarnased uurimused vähesed ning praktilised kogemused fotograafial põhinevate meetoditega puuduvad, mistõttu on oluline uurida, kas ja kuidas fotod ja fotograafial põhinevad meetodid võiksid rikastada Eesti sotsiaaltöö praktikat.

Käesolevas uuringus kasutas autor kvalitatiivset lähenemisviisi, et saada ülevaade Tallinna linna sotsiaalala töötajate hoiakutest ja kogemustest fotograafial põhinevate meetoditega. Andmekogumiseks viidi läbi kaheksa poolstruktureeritud intervjuud sotsiaalvaldkonna spetsialistidega, kes töötavad erinevates Tallinna linnaosades. Intervjueeritud isikud tegelesid igapäevaselt erinevate sihtgruppidega, sealhulgas laste ja

nende peredega, eakate ning kodutute inimestega. See andis võimaluse uurida fotograafial põhinevate meetodite kasutamist mitmesugustes sotsiaaltöö valdkondades ja erinevate kliendigruppidega.

Uuringu tulemused näitasid, et fotograafia ei ole sotsiaaltöötajate seas veel igapäevane töövahend. Üks põhjus, miks fotograafial põhinevad meetodid pole laialdaselt kasutusele võetud, on teadmiste puudumine selle kohta, milliseid meetodeid on olemas ja kuidas neid igapäevatoos rakendada. Uuringust ei ilmnenu ka, et uuritavad oleksid fotograafial põhinevaid meetodeid kasutatud mõne teadusuuringu teostamiseks. Siiski selgus, et mitmed intervjuus osalenud spetsialistid kasutasid fotosid dokumenteerimise eesmärgil ning nägid fotode kasutamist võimalusena luua tugevamat ja usaldusväärsemat kontakti klientidega. Eriti tõhusaks peeti fotode abi töötamiseks nendega, kelle sõnaline eneseväljendus on piiratud – näiteks lapsed, eakad või erivajadustega inimesed.

Kuigi fotod ei lahenda iseenesest sotsiaalseid probleeme, võivad need olla väärtuslikud töövahendid osana laiemast loovast sotsiaaltöö praktikast. Uuringu tulemused viitavad vajadusele edasiste teadusuuringute järele, mis analüüsiks visuaalsete meetodite rakendamist sotsiaalvaldkonnas üle Eestis. Samuti on vajalik, et sotsiaaltöötajad saaksid rohkem koolitusi, et nad oskaksid integreerida visuaalseid meetodeid oma igapäevatoosse. Sarnaselt sellele, kuidas konstruktivismi teooria rõhutab, et sotsiaalsed probleemid on sotsiaalselt konstrueeritud, võib fotode kasutamine sotsiaaltöös olla oluline tööriist, mis aitab kujundada ja edasi anda sotsiaalsete probleemide tõlgendusi ja tähendusi.

Kokkuvõttes andis uuring vastused esitatud uurimisküsimustele ja täitis algsed eesmärgid. Tulemused näitasid, et Tallinna sotsiaaltöötajate kogemused fotode ja fotograafial põhinevate meetoditega on vähesed, kuid hoiakud on positiivsed, eriti selle osas, kuidas fotod võivad toetada klientidega suhtlemist ja usalduslike suhete loomist. Autor leiab, et loovate lähenemiste integreerimine sotsiaaltöös on oluline, et muuta sotsiaaltöö praktikad paindlikumaks ja tõhusamaks. Erinevad loovad meetodid pakuvad võimalusi arendada klienditööd, mis ei ole ainult dokumendikeskne, sest tänapäeva aina virtuaalsemaks muutuv maailmas, kus enamik infot jõuab meieni läbi visuaalsete stiimulite, on oluline oskus kasutada tugeva kliendisuhteni jõudmiseks erinevaid lähenemisviise, mis oleksid kliendile sobivad ning toetavad.

VIIDATUD ALLIKAD

- Abbotts, D., & Norman, A. (2023). Social worker decision-making in court. *Child & Family Social Work*, 28(2), 469–480. <https://doi.org/10.1111/cfs.12977>
- Adamson, E. (2021). Tähelepanekutest sotsiaalvaldkonnas andmekaitse inspeksiooni juristi pilgu läbi. *Sotsiaaltöö*, (2), 54–57.
<https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoe/tahelepanekutest-sotsiaalvaldkonnas-andmekaitse-inspeksiooni-juristi-pilgu-labi>
- Aspers, P., & Corte, U. (2019). What is Qualitative in Qualitative Research. *Qualitative Sociology*, 42(2), 139–160. <https://doi.org/10.1007/s11133-019-9413-7>
- Augustsson, S. R., Bergh, M., & Petersson, K. (2024). Post-race reactions: The emotional paradox of high performance and anxiety – a conventional content analysis. *BMC Sports Science, Medicine & Rehabilitation*, 16(1), Article 183. <https://doi.org/10.1186/s13102-024-00968-5>
- Benninger, E., & Savahl, S. (2016). The use of visual methods to explore how children construct and assign meaning to the “self” within two urban communities in the Western Cape, South Africa. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 11(1), Article 31251. <https://doi.org/10.3402/qhw.v11.31251>
- Bekele, W. B., & Ago, F. Y. (2022). Sample size for interview in Qualitative Research in Social Sciences: A Guide to Novice Researchers. *Research in Educational Policy and Management*, 4(1), 42–50. <https://doi.org/10.46303/repam.2022.3>
- Bent-Goodley, T. B. (2015). The Art and Science of Social Work Revisited: Relevance for a Changing World. *Social Work*, 60(3), 189–190, <https://doi.org/10.1093/sw/swv020>
- Berg-Weger, M., & Morley, J. E. (2020). Loneliness and Social Isolation in Older Adults during the COVID-19 Pandemic: Implications for Gerontological Social Work. *The Journal of Nutrition, Health and Aging*, 24(5), 456–458 <https://doi.org/10.1007/s12603-020-1366-8>

- Blackbeard, D., & Lindegger, G. (2015). The Value of Participatory Visual Methods in Young Masculinity Research. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 165, 85–93. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.608>
- Boyland, J. R. (2019). A social constructivist approach to the gathering of empirical data. *Australian Counselling Research Journal*, 13(2), 30–34. <https://www.acrjournal.com.au/resources/assets/journals/Volume-13-Issue-2-2019/Manuscript5%20-%20A%20Social%20Constructivist%20Approach.pdf>
- Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). How to use and assess qualitative research methods. *Neurological Research and Practice*, 2(1), Article 14. <https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z>
- Clarke, V., & Braun, V. (2016). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- Digman, L., & Reeder, L. (2021). Interdistsiplinaarsed loovmeetodid sotsiaaltöös: virtuaalne konverents tudengilt-tudengile. *Sotsiaaltöö*, (3), 81–85. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoo/interdistsiplinaarsed-loovmeetodid-sotsiaaltoos-virtuaalne-konverents-tudengilt>
- Drew, S., & Guillemin, M. (2014). From photographs to findings: visual meaning-making and interpretive engagement in the analysis of participant-generated images. *Visual Studies*, 29(1), 54–67. <https://doi.org/10.1080/1472586X.2014.862994>
- Erbay, E. (2016). Importance of Research in Social Work Practice: A Pilot Study From Turkey. *Journal of Social Service Research*, 43(3), 395–403. <https://doi.org/10.1080/01488376.2016.1246401>
- Glaw, X., Inder, K., Kable, A., & Hazelton, M. (2017). Visual Methodologies in Qualitative Research: Autophotography and Photo Elicitation Applied to Mental Health Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–8. <https://doi.org/10.1177/1609406917748215>
- Harro-Loit, H., Kalmre, V., Raudsaar, M., Pajula, R., & Prozes, E. (2011). *Eetikakoodeks*. MTÜ Eesti Pressifotograafide Liit. <https://www.epfl.ee/wordpress/eetikakoodeks/>
- Hees, S. van, Horstman, K., Jansen, M., & Ruwaard, D. (2017). Photovoicing the neighbourhood: Understanding the situated meaning of intangible places for ageing-in-place. *Health & Place*, 48, 11–19. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2017.08.007>

- Henrich, M., & Henrich, K. (2024). The Power and Potential of Photography as a Therapeutic Modality for Children with Life-Impacting Illnesses. *Journal of Palliative Care*, 39(1), 68–74. <https://doi.org/10.1177/08258597231189152>
- Huss, E., & Sela-Amit, M. (2019). Art in social work: Do we really need it? *Research on Social Work Practice*, 29(6), 721–726. <https://doi.org/10.1177/1049731517745995>
- Jamshed, S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of Basic and Clinical Pharmacy*, 5(4), 87–88. <https://doi.org/10.4103/0976-0105.141942>
- Jando, C., & Dionne, F. (2024). A call for qualitative research in Contextual Behavioral Science. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 32, Article 100751. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2024.100751>
- Kislinger, L., & Kotrschal, K. (2021). Hunters and Gatherers of Pictures: Why Photography Has Become a Human Universal. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 654474. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.654474>
- Kubulnieks, G. (2017). *Eesti ja Läti sotsiaaltöötajate kogemused seoses dokumenditööga oma tööpraktikas* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/56697>
- Kutsar, D. (2018). Sotsiaaltöö praktika kui intersubjektiivne protsess. *Sotsiaaltöö*, (2), 65–70.
- Sihtasutus Kutsekoda. (2021). *Kutsestandard: Sotsiaaltöötaja, tase 7*. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10991272>
- Laanisto, K. (2015). *Kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate arvamus oma igapäevast praktikast* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/48038>
- Lenette, C., Cox, L., & Brough, M. (2015). Digital Storytelling as a Social Work Tool: Learning from Ethnographic Research with Women from Refugee Backgrounds. *The British Journal of Social Work*, 45(3), 988–1005. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct184>
- Liebenberg, L. (2018). Thinking Critically About Photovoice: Achieving Empowerment and Social Change. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 1–9. <https://doi.org/10.1177/1609406918757631>
- Linnuste, I. (2018). Spirituaalsus kui ressurss inimeste taastumisel ja rehabilitatsioonis. *Sotsiaaltöö*, (2), 80–97.

- Lombard, A., & Twikirize, J. M. (2014). Promoting social and economic equality: Social workers' contribution to social justice and social development in South Africa and Uganda. *International Social Work*, 57(4), 313–325. <https://doi.org/10.1177/0020872814525813>
- Maylea, C. (2021). The end of social work. *The British Journal of Social Work*, 51(2), 772–789. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa203>
- Malka, M., Edelstein, O. E., Huss, E., & Hillel Lavian, R. (2024). Boosting Resilience: Photovoice as a Tool for Promoting Well-Being, Social Cohesion, and Empowerment Among the Older Adult During the COVID-19 Pandemic. *Journal of Applied Gerontology*, 43(9), 1183–1193. <https://doi.org/10.1177/07334648241234488>
- McAlpine, L. (2016). Miks kasutada narratiivi? Lugu narratiivist. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(1), 6–31. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.1.02>
- Mckee, S., Halsall, T., Sheikhan, N. Y., Knight, R., Henderson, J., & Hawke, L. D. (2024). „Pictures helped me understand it in a way words couldn't“. Youth reflections participating in a youth-led photovoice study. *PLoS ONE*, 19(9), Article e0308165. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0308165>
- McLaughlin, J., & Coleman-Fountain, E. (2019). Visual methods and voice in disabled childhoods research: troubling narrative authenticity. *Qualitative Research*, 19(4), 363–381. <https://doi.org/10.1177/1468794118760705>
- Michailakis, D., & Schirmer, W. (2014). Social work and social problems. *International Journal of Social Welfare*, 23(4), 431–442. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12091>
- Milasan, L. H. (2024). Taking Pictures is Like Treasure Hunting. Exploring the Therapeutic Value of Photography as a Qualitative Research Method. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1–20. <https://doi.org/10.1177/16094069241236219>
- Moxley, D. P. (2018). Documenting Environmental Degradation and Its Consequences Using Visual Methods as Pedagogical Tools in Social Work Education. *Journal of Social Work Education*, 54(2), 198–211. <https://doi.org/10.1080/10437797.2017.1302854>
- Naleppa, M. J., Hash, K. M., & Rogers, A. T. (2022). *Photography in Social work and social change: theory and applications for practice and research*. Oxford University Press.

- Ng, C. G., Ting, S. Q., Saifi, R. A., & Kamarulzaman, A. B. (2024). Ethical Issues in Photovoice Studies involving Key Populations: A Scoping Review. *Asian Bioethics Review*, 16, 109–129. <https://doi.org/10.1007/s41649-023-00264-3>
- Niederer, S., & Colombo, G. (2019). Visual Methodologies for Networked Images: Designing Visualizations for Collaborative Research, Cross-platform Analysis, and Public Participation. *Diseña*, (14), 40–67. <https://doi.org/10.7764/disena.14.40-67>
- Niemelä-Nyrhinen, J., & Seppänen, J. (2021). Photography as play: examining constant photographing and photo sharing among young people. *Visual Communication*, 22(4), 581–599. <https://doi.org/10.1177/14703572211008485>
- Nuudi, K. (2022). *Erialaajakirja tähendus sotsiaaltöö professionile Eestis* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/81722>
- O’Hara, L., & Higgins, K. (2019). Participant Photography as a Research Tool: Ethical Issues and Practical Implementation. *Sociological Methods & Research*, 48(2), 369–399. <https://doi.org/10.1177/0049124117701480>
- Ostaszewska, A. (2018). Social work and participatory method of empowering – photovoice. *Tiltai*, 80(2), 75–84. <https://doi.org/10.15181/tbb.v79i2.1778>
- Peeker, H., Klettenberg A., Mitendorf, A., Peterson, K., Vihman, G., Jaasi, P., Kool, H. & Vahula, T. (2022). *Sotsiaalvaldkonna töötaja eetikakoodeks*. Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon. <https://www.eswa.ee/wp-content/uploads/2022/11/sotsiaalvaldkonna-tootaja-koodeks.pdf>
- Pihl, K., & Krusell, S. (2021). *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: sotsiaaltöö. Uuringu terviktekst*. SA Kutsekoda. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2017/01/OSKA_sotsiaaltoo_uuringuaruanne_terviktekst_2021.pdf
- Ristic, J., & Capozzi, F. (2024). The role of visual and auditory information in social event segmentation. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 77(3), 626–638. <https://doi.org/10.1177/17470218231176471>
- Richard, V. M., & Lahman, M. K. E. (2015). Photo-elicitation: reflexivity on method, analysis, and graphic portraits. *International Journal of Research & Method in Education*, 38(1), 3–22. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2013.843073>
- Rose, G. (2014). On the Relation between ‘Visual Research Methods’ and Contemporary Visual Culture. *The Sociological Review*, 62(1), 24–46. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12109>

- Saarsen, A. (2019). *Sotsiaalteenuste korraldamine eri tüüpi kohalikes omavalitsustes* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Pärnu kolledž]. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/65306>
- Samuel, A. (2021). Nähtamatu nähtavaks: pagulaste igapäevaelu mõtestamine visuaalsete meetoditega. *Sotsiaaltöö*, (2), 74–81. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoonahtamatu-nahtavaks-pagulaste-igapaevelu-motestamine-visuaalsete-meetoditega>
- Selg, M. (2014). Sotsiaaltöö professioni ülemaailmne definitsioon. *Sotsiaaltöö*, (3), 9–14. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoosotsiaaltooprofessioniu-lemaailmne-definitsioon>
- Selg, M. (2015). Eluilmakesksus aitab mõista sotsiaaltöö väärtust. *Sotsiaaltöö*, (3), 55–60.
- Selg, M. (2019). Eetikapõhimõtted sotsiaaltöös. *Sotsiaaltöö*, (4), 84–91. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltooeetikapohimotted-sotsiaaltoos>
- Semigina, T. (2022). Photovoice methodology in social work research. *Social Work and Education*, 9(2), 210–225. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.2.3>
- Shannon-Baker, P., & Edwards, C. (2018). The Affordances and Challenges to Incorporating Visual Methods in Mixed Methods Research. *American Behavioral Scientist*, 62(7), 935–955. <https://doi.org/10.1177/0002764218772671>
- Shuber, C., & Kok, A. (2020). Hospice Photography's Effects on Patients, Families, and Social Work Practice. *Journal of Social Work in End-of-Life & Palliative Care*, 16(1), 19–41. <https://doi.org/10.1080/15524256.2019.1703876>
- Sinding, C., Warren, R., & Paton, C. (2014). Social work and the arts: Images at the intersection. *Qualitative Social Work*, 13(2), 187–202. <https://doi.org/10.1177/1473325012464384>
- Spencer, R. A., Numer, M., Rehman, L., & Kirk, S. F. L. (2021). Picture perfect? Gazing into girls' health, physical activity, and nutrition through photovoice. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 16(1), Article 1874771. <https://doi.org/10.1080/17482631.2021.1874771>
- Strömpl, J. (2015). Sotsiaaltööuurimus – sild teaduse ja praktika vahel ning suurepärase õppimismeetod. *Sotsiaaltöö*, (3), 9–16.
- Sutrop, M. (2016). *Eetikakoodeksid. Väärtused, normid ja eetilised dilemmad*. Tartu Ülikooli eetikakeskus. <https://eetika.ee/sites/default/files/2023->

- 05/Eetikakoodeksid.%20V%C3%A4%C3%A4rtused%2C%20normid%20ja%20eti
lised%20dilemmad.pdf
- Tallinn. (2025a, 7. aprill). *Noortekeskused Tallinnas*.
<https://www.tallinn.ee/et/noorteinfo/noortekeskused-tallinnas>
- Tallinn. (2025b, 6. mai). *Sotsiaaltoetused ja -teenused eakale*.
<https://www.tallinn.ee/et/sotsiaaltoetused-ja-teenused-eakale>
- Tallinn. (2025c, 25. aprill). *Sotsiaaltoetused ja -teenused erivajadusega inimestele*.
<https://www.tallinn.ee/et/sotsiaaltoetused-ja-teenused-erivajadusega-inimesele>
- Tallinn. (2025d, 8. mai). *Sotsiaaltoetused ja -teenused lapsele*.
<https://www.tallinn.ee/et/sotsiaaltoetused-ja-teenused-lapsele>
- Tallinna põhimäärus. (2020). *Riigi Teataja IV*, 29.12.2020, 10; *Riigi Teataja IV*,
18.03.2023, 27. <https://www.riigiteataja.ee/akt/418032023027>
- Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti põhimäärus. (2013). *Riigi Teataja IV*, 30.08.2013,
1; *Riigi Teataja IV*, 08.02.2022, 74. <https://www.riigiteataja.ee/akt/408022022074>
- Tallinna Sotsiaaltöö Keskus. (2021). *Tallinna Sotsiaaltöö keskuse arengukava 2022–
2025*. [https://swcenter.ee/swp/wp-content/uploads/2021/12/TSK_arengukava_2022-
2025.pdf](https://swcenter.ee/swp/wp-content/uploads/2021/12/TSK_arengukava_2022-2025.pdf)
- Teixeira, S. (2014). “It Seems Like No One Cares”: Participatory Photo Mapping to
Understand Youth Perspectives on Property Vacancy. *Journal of Adolescent
Research*, 30(3), 390–414. <https://doi.org/10.1177/0743558414547098>
- Teixeira, S., & Gardner, R. (2017). Youth-led participatory photo mapping to understand
urban environments. *Children and Youth Services Review*, 82, 246–253.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.09.033>
- Tetloff, M., Hitchcock, L., Battista, A., & Lowry, D. (2014). Multimodal Composition
and Social Justice: Videos as a Tool of Advocacy in Social Work Pedagogy. *Journal
of Technology in Human Services*, 32(1–2), 22–38.
<https://doi.org/10.1080/15228835.2013.857284>
- Uibo, T. (2022). *Asenduskodus kasvanud noorte narratiivid suhetest päritoluperega*
[Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ADA.
<http://hdl.handle.net/10062/82961>

- Vetik, H. (2016). *Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon sotsiaaltöötajate kutseorganisatsioonina* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/52028>
- Wills, W. J., Dickinson, A. M., Meah, A., & Short, F. (2016). Reflections on the Use of Visual Methods in a Qualitative Study of Domestic Kitchen Practices. *Sociology*, 50(3), 470-485. <https://doi.org/10.1177/0038038515587651>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. ADA. <http://hdl.handle.net/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuu kava

Taustainfo	1. Kui kaua Te olete sotsiaalvaldkonnas töötanud? 2. Milline on Teie peamine sihtrühm, kellega töötate?
Sotsiaalsete tähenduste kujunemine	3. Palun kirjeldage oma rolli sotsiaaltöötajana. (Vetik, 2016, lk 18; Nuudi, 2022, lk 7; Laanisto, 2015, lk 9) 4. Kuidas mõjutab Teie töö klientide enesekuvandit? (Bent-Goodley, 2015, lk 189) 5. Milliseid loovmeetodeid Te olete oma töös kasutanud?
Fotograafia kui tähenduste looja ja vahendaja	6. Millised on Teie kogemused fotode kasutamisel sotsiaaltöös? 7. Kuidas võiks fotograafia aidata klientidel oma olukorda teistmoodi tõlgendada või mõtestada (näha uue nurga alt)? (Liebenberg, 2018, lk 7)
Fotode mõju dialoogile ja sotsiaalsete tähenduste loomisele	8. Kuidas Teie arvates fotod aitavad avada klientide ja sotsiaaltöötajate vahelisi vestlusi? (Hees <i>et al.</i> , 2017, lk 13; Kutsar, 2018, lk 65) 9. Millistes olukordades olete märganud, et visuaalsete meetodite abil saavad kliendid rääkida teemadest, mida nad muidu sõnades ei väljendaks? (Milasan, 2024, lk 5)
Sotsiaalsed piirangud fotode kasutamisel	10. Millised individuaalsed, kultuurilised või eetilised piirangud Teie arvates mõjutavad fotode kasutamist sotsiaaltöös? (Ng <i>et al.</i> , 2024, lk 124) 11. Kuidas on kujunenud nõusoleku saamine fotode kasutamiseks?
Fotograafia kui tööriist uute tähenduste loomisel sotsiaaltöös	12. Kuidas võiks sotsiaaltöötajad ise fotode kasutamise kaudu aidata kujundada uusi vaatenurki või vähendada stigmatiseerimist? (Semigina, 2022, lk 219; Liebenberg, 2018, lk 7; Ng <i>et al.</i> , 2024, lk 124; Selg, 2019, lk 90)
Lõpetuseks	13. Mis võiks olla peamised põhjused, miks Te ei ole fotosid oma töös kasutanud? 14. Millistest teemadest oleksite huvitatud, et fototel põhinevaid meetodeid oma töös rohkem kasutada? (Fotohääl, fotokaardistamine vm) 15. Mida sooviksite lisada seoses fotograafia ja sotsiaaltöoga?

SUMMARY

PHOTOGRAPHS AS A SUPPORTIVE TOOL IN SOCIAL WORK

Eva Leesment

This thesis explores the use of photography as a tool in the field of social work, focusing on its potential to support client engagement and communication. The topic is relevant due to the increasing importance of visual information in contemporary society and the current underutilization of art-based methods in Estonian social work practice. According to various studies, social workers need more creative tools to address the complex needs of vulnerable populations.

The research problem is defined as follows: the opportunities provided by the field of art in social work are underutilized, which limits social workers' ability to approach client work creatively.

The aim of the study was to examine the attitudes of social workers employed by the City of Tallinn toward the use of photographs in their professional practice and to make suggestions to raise awareness of photography-based methods among social workers. The following research questions were posed: what are the experiences of Tallinn's social workers with photography-based client work methods and how do social workers perceive the use of photographs in the field of social work?

The theoretical framework addresses the essence of social work, visual methods in practice, and photography as a means of expression and documentation. The study is grounded in social constructionism theory, which emphasizes the role of individual experiences, meaning-making, and storytelling in practice.

A qualitative research design was employed. Eight semi-structured interviews were conducted with social workers from different districts of Tallinn, working with various

client groups, including children, families, older adults, and homeless individuals. The collected data were analyzed using thematic content analysis.

The results indicate that while photography-based methods are not systematically applied, social workers do engage with photographs in their daily practice, primarily for documenting living conditions, building rapport, and encouraging self-expression. However, there is a lack of theoretical knowledge, structured methods, and ethical guidance, which limits the conscious and systematic use of photography.

The study concludes that photography has significant potential in social work as a supportive and reflective tool. To realize this potential, awareness-raising, practical training, and the development of clear ethical guidelines are necessary.

Based on the findings, the author recommends organizing training sessions on photography-based methods (e.g., photovoice, photo mapping), offering education on ethical issues and data protection, and creating written guidance for social workers regarding the appropriate use of photography in practice.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eva Leesment,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Fotod kui toetav vahend sotsiaaltöös“, mille juhendaja on Jaanika Ailt, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eva Leesment

18.05.2025